מציצה במילה – הלכה ומעבר להלכה – שיעור כללי

פתיחה

סוגיה זו ראשיתה במשנה קלג ע"א ובגמ' עליה קלג ע"ב, אך רובה ככולה בדיוני האחרונים בעיקר מתחילת שנות השלושים של המאה ה-19, והיא נסובה סביב מרכיב הנראה לכאורה חיצוני למילה, ובעיקר סביב שאלת היחס בין המדע, והרפואה במיוחד – להלכה, ושאלות של פרשנות וסמכות – כפי שתראו. חלצו מתוך המקורות את ליבת הדיון, הציר העיקרי שלו, ואח"כ את ההיבטים המהותיים, הפרשניים, וגם ההסטוריים.

מקורות

- משנתנו קלג ע"א, ובגמ' קלג ב: "מוצצין...סכנה הוא". רש"י, ופסיקת הרמב"ם ושו"ע.
- קלד ב במשנה ובגמ': "איתמר נמי כי אתא רבין...שסכנה היא לו". רמב"ם, מילה, ב, ח. ובבית יוסף ושו"ע (או"ח שלא, ט) ובדרכי משה על הלכה זו (להלן).
- מכתב הרב הורוביץ מוינה בעל שו"ת יד אלעזר ותלמיד החת"ם סופר, ותשובתו של החת"ס (להלן).
- שו"ת בנין ציון לר' יעקב עטלינגר (הערוך לנר) סי' כג-כד (כד עיקר) (להלן).
- אור החיים הקדוש על ויקרא יב ג
- תלמידי החת"ם סופר: תשובת מהר"י אסד, שו"ת יהודה יעלה יו"ד רנח. שו"ת מהר"ם שיק יו"ד, רמד, קנב, ומשו"ת עין הבדולח להלן.; או"ח קנד.
- שו"ת דעת כהן (לראי"ה) קמ (להלן), שו"ת הר צבי (רצ"פ פרנק) ריד, בביאור הלכה סי' שלא א, וציץ אליעזר שעליו להלן, והמובאה להלן מנפש הרב (על הגרי"ד)
- אם נותר זמן: בתוך כתב עת שמור ציון הנאמן נתפרסמו בשנות ה-40 של המאה ה-19 כמה מאמרים חשובים. הנה קישור:

http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=13431&st=&pgnum=3&hilite

מקורות מלאים

רמב"ם הלכות מילה פרק ב הלכה ב

כיצד מוהלין חותכין את כל העור המחפה את העטרה עד שתתגלה כל העטרה, ואח"כ פורעין את הקרום הרך שלמטה מן העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה, ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה, וכל מי שאינו מוצץ מעבירין אותו, ואחר שמוצץ נותן עליה אספלנית או רטייה וכיוצא בהן.

רמב"ם הלכות מילה פרק ב הלכה ח

מלו את הקטן בשבת ואחר כך נשפכו ה החמין או נתפזרו הסממנין עושין לו הכל בשבת מפני שסכנה היא לו, מקום שדרכן להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין לפני המילה בין לאחר המילה או ו בשלישי של מילה שחל להיות בשבת, בין רחיצת כל גופו, בין רחיצת מילה, בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בחמין שהוחמו בשבת מפני שסכנה היא לו.

בית יוסף אורח חיים סימן שלא

ט ומרחיצין את הקטן אחר המילה. .....ומ"ש רבינו ואפילו ישראל מבעיר האש וכו'. כן כתב שם הרא"ש (סי' ב) וכן כתבו התוספות בפרק הדר (עירובין סז: ד"ה והא) ודבר פשוט הוא כיון דסכנה הוא לו אם לא ירחץ כדאמרינן בגמרא (שבת קלד:). מיהו הני מילי לדידהו אבל לדידן דבר ידוע דאינו מסוכן בכך הילכך דינו כדין רחיצת גדולב:

דרכי משה הקצר אורח חיים סימן שלא

(ב) ואיני מבין דבריו דמה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלא סעיף ט

בזמן חכמי הגמ' אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמין היה מסוכן; לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל

להיות בשבת; והאידנא לא נהגו ברחיצה כלל, ודינו לרחוץ בשבת, אם רצו, כדין רחיצת כל אדם

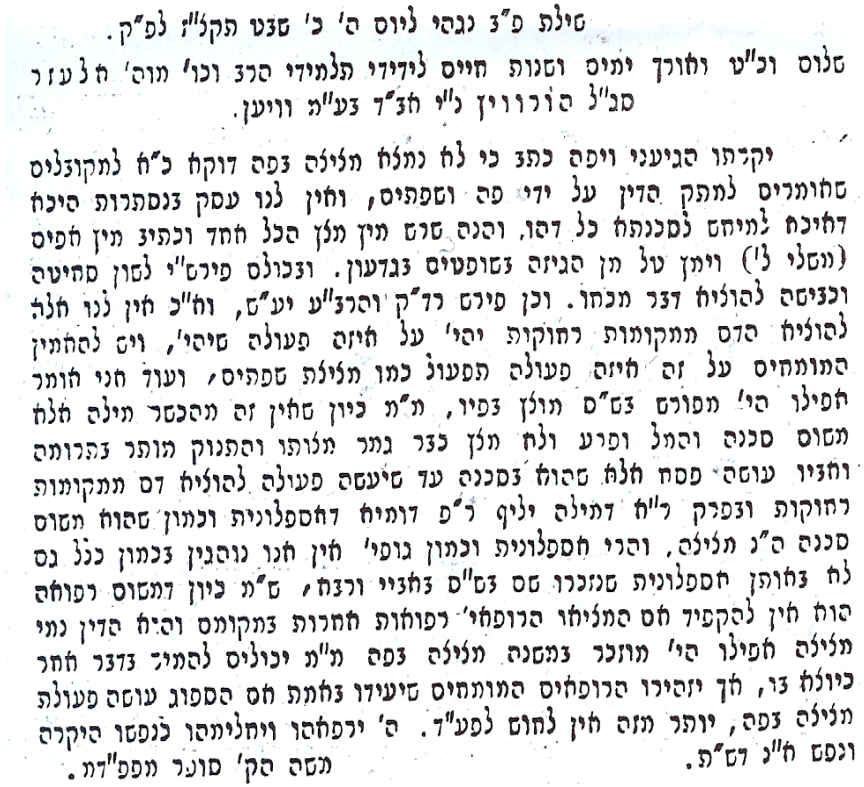
מכתב רבי אלעזר איש הורוויץ רבה של ווינה לרבו החת"ם סופר:

שילת [62] יום א טז שבט תקצ"ז לפ"ק פה וויען הבירה יצ"ו [63].

החיים והשלום, למשמרת עולם, לכבוד י"נ אדמ"ו הרב הגאון הגדול תפארת ישראל רשכבה"ג כקש"ת מוהר"ר משה סופר נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פרעס-בורג [64] יע"א.

ילמדני רבינו, מה משפט הדבר אשר נשאלתי עליו מאת ידידי האדון הרופא וועריהיים מפה [65], והוא, אם עפ"י דין ודת תורתינו הקדושה צריך המוהל לעשות המציצה לאחר המילה בפיו ושפתיו דוקא, או אם נכון הדבר לעשות פעולת המציצה ע"י המצאה אחרת אשר המציא, לטבול ספוג בין או במים ולסחוט איזו פעמים על מקום החבורה, ויפעל כמו כן רפואת התנוק הנמול כמו מציצת הפה. וסבת השאלה נהיתה, באשר חדשים מקרוב קרה מקרה פה עירנו בכמה ילדים נמולים ממוהל אחד מומחה, אשר פרחה בעור בשרם צרעת ממארת וכסתה הצרעת את כל בשר המילה ומשם פשתה בכל גופם והרבה ילדים מתו מחמת הצרעת ההיא, כי אין דן דינם למזור ורפאות תעלה לא עלתה להם, ועוד איזו מהם בחיים חיותם באנחים ונחלאים, ושפטו הרופאים כי פן באה להם הרעה הזאת מתמת המציצה שבפה המוהל, הגם כי בדקו המוהל ונמצא טהור ונקי ולא עולתה בו, לא מיני' ולא מקצתי' מהחולי הלזה, עכ"ז למיחש מיהת בעי בעלמא.

והנה אנכי השבתי כי לפענ"ד אינני רואה שום דבר אשר יתנגד לזה מצד דתינו הקדושה, ואע"ג שאמר ר"פ (שבת קלג ע"ב) האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן לי', מ"מ הרי לא פירש שצריכה להיות המציצה דוקא בפה ושפתים ובודאי נכון ג"כ לעשות פעולת המציצה בדבר אחר, העושה פעולה ההיא, להוציא הדם ממקומות הרחוקות, דזיל בתר טעמו, למה הצריכו חז"ל כל עיקר המציצה, משום רפואת הנמול, והרי מעידים רופאים מומחים שגם הספוג עושה פעולה ההיא כיוצא בה, וא"כ הא נעשה פעולת הרפואה, ולמה לא נאמין להרופאים בדבר הזה

אור החיים על ויקרא פרק יב פסוק ג

ימול בשר ערלתו - יתבאר על פי מה שהקדמנו כי הערלה היא בחינת הקליפה, רמז הכתוב כאן, כי צריך לעשות שלשה דברים במצות המילה, והם, מילה, פריעה, מציצה, מילה היא כריתת הערלה, והוא אומרו ימול, פירוש יכרות, הפריעה היא מה שפורע עור הדק לשנים ואין צריך לכרות, והוא מה שרמז באומרו בשר פירוש יעשנו כבשר שאין בו חיות, ועור הפריעה אינו חוזר, וחופה עוד העטרה, והמציצה הוא דם המזוהם של שני בחינות אלו ערלה ופריעה, לצד היותם חלק אחד מגוף, יש להם חלק בדם האדם, והוא מעורב בכללות האדם, וציוה ה' למצוץ דם זה לצד שהוא גם כן בחינת ערלה, והוא מה שרמז באומרו ערלתו:

שו"ת בנין ציון סימן כג

אלטאנא, יום ג' י' אלול תר"ו לפ"ק.

שאלה: מה ענין מציצה שתקנו חכמים במשנה כשאמרו מוצצין אם דוקא מציצה בפה או גם ביד.

תשובה: הנה הרמב"ם הל' מילה (פ"ב) כתב ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה עכ"ל ומזה נראה דמציצה בפה דוקא דלהוציא דם ממקומות רחוקים צריך כח משיכה ואי אפשר בדחיקה ביד .... אלא שעדיין יש לחקור באמת מנ"ל להרמב"ם ואחריו להפוסקים כן שמציצה היא להוציא הדם ממקומות הרחוקים ושלזה צריך לעשות בפה דוקא ....אבל נ"ל דמהלשון משנה עצמו יצא לו להרמב"ם כן דהנה השרש מץ שהוראתו הוצאה דבר מדבר לא נמצא רק במקומות מעטים בכתוב אבל נמצא על שלש גזרות שרש מוץ מנחי עין ומזה מיץ חלב (משלי ל') ושרש מצה מנחי ל' ה' ומזה ונמצה דמו (ויקרא א') שמרי' ימצו (תהלים ע"ה) ושרש מצץ מהכפולים ומזה למען תמוצו (ישעי' ס"ו) והמדקדקים האחרונים חשבו כי שלשתם נרדפים אבל אחר התבוננות ראיתי הבדל רב בהוראותיהם (וזה מפאר לשוננו הקדושה) ששורש מיץ הוראתו הוצאה ע"י דחיקה וסחיטה ומזה מיץ חלב ומיץ אף ושרש מצץ הוראתו הוצאה ע"י כח המשיכה והעד למען תמוצו שנמשך אחר למען תינקו ושבעתם הרי ששו' בהוראתו ליניקה וכן פי' רש"י שם ושרש מצה הוראותיו גם שתיה) ע"י דחיקה כמו ונמצה דמו וע"י כח המשיכה כמו שתית מצית והנה שרש מצץ לא נמצא רק פעם א' בכתוב למען תמוצו הנזכר (ואולי מגזרה זו גם אפס המץ [ישעי' ט"ז] שפירושו יניקה ויהי' מץ מן מצץ במשקל צל מן צלל אבל יתכן ג"כ מגזרת מצה במשקל אש מן אשה) וד' פעמים נמצא במשנה הכא ופורעין ומוצצין ובפרה (פ"ט) חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ובטבול יום (פ"ג) למוץ את גרעינתו שנשנה שם ב' פעמים ולא אדע יותר מזה במשנה ובגמרא מצינו במקומות מעוטים כמו לרית (דף כ"א) של בין השינים מוצצו (אבל מייץ בלשון ארמי אינו מזה הגזרה דזה מצינו בב' הוראות כמו שרש מצה דכל אומן דלא מייץ הנ"ל וכן בגטין [דף נ"ן] מייתי לי' גרוגרות מייץ מייהי הוא לשון מצץ משיכה בפה ובשבת [דף פ"ח] וקא מייץ בהו הוא לשון דחיקה ומיעוך כמו שפי' רש"י שם) ובכל המקומות שנמצא שרש מצץ הוראתו רק הוצאה ע"י כח המשיכה

ולכן מדנקט המשנה גבי מילה ומוצצין ולא נקט לשון ומצין מגזרת מוץ וגם לא נקט ומוצין מגזרת מצה שהוא השרש שנמצא ביותר במקרא ונקט ומוצצין מגזרת מצץ שלא נמצא רק פעם א' או שתים בכתוב מזה דן הרמב"ם דע"כ רצתה המשנה להורות דצריך דוקא כח המשיכה להוציא הדם ולא די בכח הדחיקה והסחיטה וזה ודאי להוציא הדם ממקומות הרחוקים ולזה צריך לעשות המציצה בפה דוקא ולא בדחיקת הידים כי זה מתנגד ללשון המשנה כאשר הראתי.

ואחרי ביארנו את זאת נבא לחקור עוד אם יש לחוש לאשר חדשים מקרוב באו מקצת הרופאים ואחריהם מקצת רבנים באמרם שראוי לבטל המציצה שחכמינו לא הבינו הדבר על נכון כי לא בלבד לא יולד סכנה בחדול המציצה אדרבא תגרום נזק לפעמים אם יש בפה המוצץ ארס וליחות מורסא שעי"ז תתהו' חבורת המילה מכה טרי' ואם יש ארס כזה בהתינוק לפעמים יגרום חלי גם להמוצץ

אך אחרי אשר הבינו מתנגדי המציצה כי נגד סכנה כזה יש להשתמר ע"י שיבדקו את המוהל טרם יותן לו רשיון למול ובחדול המציצה בתינוק ארסי לבד הוסיפו עוד כי עכ"פ המציצה היא שלא לצורך אחרי שהחכמים הקדמונים חשבו שהמציצה מעכבת קילוח הדם ע"י שנצמתו שפתי החבורה ונהפוך הוא כי המציצה תרבנו ורק היין גורם עכוב וזה אפשר בלא מציצה ואחד מן המתנגדים הוסיף שהמוצץ בשבת עובר על איסור סקילה כי לא הותרה מפי חכמינו המציצה בשבת אלא מפני הסכנה כדאמר רב פפא (בשבת קל"ג) דהאי אומן דלא מייץ סכנתא היא תדע דמחללינן עלי' שבתא ואחרי אשר נודע דליכא סכנתא יש בזה חלול שבת.

אכן על כל זה אשיב בראשונה טעו המתנגדים בחשבם שנתקנה המציצה לעכב הדם ואדרבא נתקנ' להוציא הדם כמו שביארנו מדברי הרמב"ם .....אבל נגד זה מי ישקיט את לב הנוקף בקרבו אולי באמת דברו חכמינו ז"ל נכונה שיש סכנה בחדול המציצה וכי יצא אצל המתנגדים הדבר מכלל ספק לגמרי שמה שהי' נהוג עכ"פ מזמן המשנה ואילך זה קרוב לאלפים שנה בכל המדינות ממזרח שמש עד מבואו בכל תפוצות ישראל שהי' מיוסד על אדני השוא והטעות ומי יכריע אם לא באחד מני אלף או מני רבבות יתהו' סכנה ע"י חדול המציצה וכי יש חילוק בסכנה בין רב למעט בין נפש א' לבין אלפי רבבות ומי יכריע עד כמה למעלה יגיע תקון המציצה אם לא תקון נביאים הי' ואם לא משה רבינו תקנה שהרי אנו רואין עכ"פ שבימי המשנה היתה המציצה כבר דבר ידוע ומפורסם אצלם ומי יכריע מאיזה טעם נתקנה שיאמר עלי' שבביטול הטעם נתבטלה התקנה שהרי במשנה לא הוזכר טעם המציצה כלל וגם רב פפא שהזכיר טעם הסכנה לא אמר שזה לבדו טעם המציצה וגם ענין הסכנה מה היא לא ביאר לנו עד שיאמר עליו שטעה בדבר ושאין סכנה ומלבד כל זה הלא רבות כהנה יש שאין חכמי הטבע מסכימים עם דברי רז"ל וכי עלה או יעלה על דעת המאמין להכחיש ח"ו דבריהם מפאת מניעת הסכמת הטבעיים

הלא תראה מה שעבד עובדא רבה תוספאה ביבמות (דף פ') באשה שהלך בעלה למד"ה ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשרי' וכוותי' פסקו הפוסקים ראשונים ואחרונים וכבר שאלתי על זה את פי הרופאים והייתי כמצחק בעיניהם באמרם שעכ"פ אי אפשר לאשה שתתעבר יותר מקרוב לעשרה חדשים ואף שכבר הביאו הח"מ והב"ש באהע"ז (סי' ד') דעת התוספ' שחולקת ג"כ על זה מכ"מ גם עם דעת התוספ' ... אינם מסכימים,

וכן מה שנפסק (שם /באהע"ז סי' ד'/) ברמ"א שאפשר שתלד בן קיימא לה' חדשים וב' ימים דשפורא גרים הוא לשחוק בעיני הרופאים ובכל אילו וכיוצא בהם אנו הולכים אחר קבלת רבותינו ז"ל ואפילו לדעת הי"א שהביא הרמ"א שם (/באהע"ז/ סי' קנ"ו) זה דוקא בשהחוש מכחיש כמש"כ שם אבל לא בשיש ספק עיין שו"ת נ"ב אהע"ז (סי' כ"ב וסי' ס"ט)

ושמע נא מה שכתב על ענין כזה א' מגדולי האחרונים אשר הי' נודע גם בין העמים לחוקר ואוהב ויודע חכמות הגאון ר' יהונתן זצ"ל (ר' יהונתו אייבשיץ בעל האורים ותומים על השו"ע ת"ג) בספרו בני אהובה (הל' אישות פ' ט"ו) כאשר הזכיר שם דברי רבותינו ז"ל שאפשר לאשה שתתעבר באמבטי כתב וז"ל ואל תשגיח בדברי רופאים אחרונים שרצו להשיב וכחשו ואמרו שלא יתכן כי נואלו וטפשו בשכלם וחשבו מה שלא השיגו בדמיונם הכוזב שאי אפשר להיות ולא השיגו במציאות הטבע ככלב המלקק מהים וכהנה רבות שחשבו להשיג על הראשונים וכולו כזב ופעולתם יוכיח שכאב קטן אינם יכולים ...

סוף דבר אני אומר כי אין לנו לזוז מדברי חכמינו ז"ל מפני דעות הרופאים אשר חדשים מקרוב באו ובפרט בדבר גדול כזה בהמציצה אשר מצו' עלינו מפי המשנה ואולי מפי משה רבינו ע"ה ואשר נהגו בה כל ישראל בכל קצוי ארץ זה אלפים שנה ויותר ולכן אין לחדול למצוץ גם בשבת ובפה דוקא כי זה עיקר המציצה כאשר הראתי. אכן עכ"ז אין להעלים עין גם מהסכנה אשר ע"פ הרופאים החדשים אפשר שתתהו' ע"י מציצה ואפילו באחד מני רבבות כאשר נחלה המוצץ או יש מכה טרי' בפיו ויש לשמור מאוד ולהפקיד משמרת לבל יקרב למלאכת המילה ובפרט להמציצה איש אשר חולי בו ובזה תסור תלונת המתנגדים מעל המציצה לבל יניעו עוד את לבב אחינו ב"י לסור מאחרי דברי רבותינו ז"ל אשר הם חיינו ובאורם נראה אור. כנלענ"ד הקטן יעקב.

שו"ת בנין ציון סימן כד

הנה מעת נתפרסם פסקי הנ"ל על דבר המציצה יצאו ללחום עמדי מורים בקשת שקר וכזב בחרות אפם בי ... אבל גם בזה לא עם המכחישים והמלעיגים אתוכח כי אם עם איש ישר הולך ואשר לא דרך בזה בעקבותם הלא הוא הרב מ"ה אלעזר הורוויץ נ"י אב"ד דק"ק וויען יע"א באשר במה שנוגע לענין המציצה בכלל דבריו דבריהם

עוד השיג הרב דק"ק וויען נ"י על אשר לבם נוקפם לבטל המציצה הכתובה במשנה שהרי כבר בטלנו גם אספלנית וכמון אשר נתקנו מפני הסכנה מפי המשנה?.

על זה אשיב הכי בטלנו בזה שלא להשגיח בהסכנה אשר הורונו רבותינו ז"ל הלא מה שפשיטא להם שאספלנית וכמון הם מפני הסכנה עד שלמדו מזה דגם מציצה היא מפני הסכנה כדאמרינן שבת (דף קל"ג) מה אספלנית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף ה"נ וכו' ע"כ הוא מפני שצריך להשקיט הדם שלא יצא יותר מן הראוי והכי חדלנו לנשקיט הדם זה בכה וזה בכה והרי אספלנית עצמו הכתוב במשנה אינו דבר פרטי ומסויים אלא פירושו דבר רפואה ... ולכן גם הרמב"ם לא הקפיד בזה להעתיק לשון המשנה שכתב רטיי' תחת כמון והוסיף וכיוצא בהן אחר שאין קפידא במה נסיר סכנה של נזילת הדם אבל הכי יש דמיון לזה ביטול המציצה באמרם המבטלים חכמנו יותר מהמשנה אשר הורה לנו שיש סכנה בחדול המציצה וידענו כי אין סכנה?

עוד הרבה הרב הנ"ל לדבר מרורות נגד מקיימי המציצה בחששם לדברי רבותינו ז"ל שאמרו שיש סכנה בחדול אותה בהעתיק להם דברי הב"י שכתב בא"ח (סי' של"א) בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הילד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמין הי' מסוכן לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת והאידנא לא נהגו ברחיצה כלל עכ"ל ושאל אם בזמן המשנה חשבו הרחיצה לצורך גדול ושיש סכנה בחדול אותה ואח"כ בטלוה בידעם שאין עוד סכנה או שלא הי' סכנה גם אז מדוע לא נאמר גם בדבר המציצה כן? אשיב, אם בעיני הרב יפלא זה גם בעיני יפלא איך לא ראה דברי הדרכי משה שכבר הקשה זה על הב"י וכתב ואיני מבין דבריו ומה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה עכ"ל ולא עוד אלא שאם כדברי מתנגדי המציצה אין תימא כי יאמרו חכמנו יותר מחכמי המשנה אך לא כן שפטו רבותינו ז"ל אשר מימיהם אנחנו שותים אכן באמת בלא"ה מן בטול רחיצה אין ראי' טל /על/ המציצה שמסוגיא דשבת (דף קל"ד) ממה דפליג ראב"ע עם ת"ק אם יש צורך להרחיץ גם ביום שלישי או לא וממה דפליגי אמוראים אם מרחיצין או מזלפין ואם מותר הרחצת כל גופו או הרחצת מילה לבד נראה שבענין הרחיצה לא הי' דבר פשוט ומקובל אצלם אלא שדנו בה על פי שהי' נראה להם צורך לפי שינוי הטבעים ולכן יפה דן הבית יוסף שאחרי שידוע אצלנו שאין סכנה בביטול הרחיצה אסור לחלל שבת עלי' שהרי גם בזמן המשנה והגמרא לא היתה הרחיצה רפואה המקוימת וברורה בכל אופני' אבל איך נדון כזה על המציצה שאין פלוגתא בצורך שלה ואין ספק באופן עשייתה במשנה וגמרא ובפוסקים.

ואחרי הגענו עד כה אעיר עוד איך נתן הרב הנ"ל מקום לטעות בתקוע יתדו במקום נאמן והודיע לכל שהגאון הרב מה' משה סופר זצ"ל הסכים עמו על ביטול המציצה והרכיב בזה שני דיעות הרחוקות זו מזו מאוד שהתנגדות להמציצה סובב על שתי בחינות או שמה שכתוב במשנה ומוצצין בידינו לבטל כמו שנתבטל אספלנית ורחיצה אחרי שנודע שאין סכנה בביטול המציצה או שהמשנה לא זזה ממקומה אבל אין צריך למצוץ בפה דוקא אלא תעשה המציצה גם ע"י המצאה אחרת והנה הרב הנ"ל אחרי שכתב ככל המבואר למעלה שסובב על הבחינה הראשונה אשר הראנו ביטולה ואחרי הודיע שרופאים מומחים כבר גזרו שאין צורך להמציצה הזכיר שגם הגאון מ"ה מ"ס זצ"ל הסכים עם זה. ואולם דברי הגאון זצ"ל לא ראיתי אבל ממה שהעתיק הרב דק"ק וויען נ"י עצמו בשמו מבואר התנגדות למה שכתב בזה שהגאון זצ"ל לא הסכים עם דיעה הנכזבת שע"פ דברי הרופאים יש לנו לבטל משנה שלמה ושיש לבטל מציצה כמו אספלנית ורחיצה רק שהלך אחרי בחינה השנית שלפי דעתו ומוצצין במשנה לא צריך שיהי' בפה דוקא אלא מותר להעשות גם ע"י הוצאה אחרת שכן העתיק בשמו - על תשובתי בענין מציצה הוספתי לומר אף על פי שאני מתיר מציצה ע"י המצאה אחרת שלא בפיו מכל מקום מותר למצוץ בפיו בשבת כי גם ע"י הספוג נמי מחלל שבת כמ"ש מג"א סי' שכ"ח ס"ק כ"ג ויעיין א"ע שם - הרי שרק בפירוש לשון מציצה נתחדש להגאון זצ"ל שאינו בפה דוקא אבל לא שיש בידינו לבטלה לגמרי ואם שאין משיבין הארי וגו' אם הי' בחיים עודנה הייתי דן לפניו בקרקע ואשאלה ממנו להראות לי במקרא במשנה ובגמרא אפילו פעם א' לשון מציצה שאין פירושו המצאה בכח היניקה והמשיכה כאשר כבר בארתי בתשובתי הראשונה ואחר שאין ספק בזה דמוצצין הוא לשון משיכה בכח ממילא אין ספק ג"כ דאין בידינו לבטל המציצה בפה ....

. ולכן אליכם אישים אקרא אשר יראת ד' על פניכם התבוננו נא והשימו על לב עד אנה תגיע התחדשות אשר חדשתם בעזבכם את מנהג ישראל אשר מימי קדם לא בלבד שאתם מביאים את נערי בני ישראל לידי סכנה בעברכם על ציווי המשנה אלא תבואו ותביאו ג"כ לידי חלול שבת אם טעית' בפירוש מציצ' והאמת אתנו שהיא במשיכה דוקא ולא בדחיקה.

אם תאמרו אחר עצת הרופאים והטבעיים נלך שכל ענין המציצה להוציא דם הוא שלא לצורך וא"כ אין בזה משום חלול שבת דאין זה תקון אלא קלקול, עוד הפעם אקרא אליכם התבוננו נא עד אנה תגיעו אם תכריעו דיעות הטבעיים על מה שמקובל בידינו מפי חכמי התלמוד; שאלו נא את פיהם אם יאמרו שבהמה שחסר או יתר אבר היא טרפה ואינה יכולה לחיות וראו נא מה שכתב על זה הרשב"א בשו"ת (סימן צ"ח) וז"ל ואם יתחזק בטעותו ויאמר לא כי אהבתי דברים זרים והם אשר ראו עיניהם ואחריהם אלך נאמר אליו להוציא לעז על דברי חכמים אי אפשר ויבטל המעיד ואלף כיוצא בו ואל תבטל נקודה אחת ממה שהסכימו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני הנביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני עכ"ל ואם תאמרו לא במה שמקובל מסיני נכריע דברי הטבעיים על דברי חכמינו ז"ל רק במה שנתיסד מפיהם על פי הטבע כפי אשר הכירוה בעת ההיא ולא נאמין שהמציצה מקובלת מסיני ולכן נבטלה ע"פ דברי הטבעיים בעת הזאת, עוד אקרא אליכם, שאלו נא את פי הרופאים והטבעיים אם יסכימו עם החכמים שכל הבהמות שאנו מטריפין משום סרכות הריאה אינם יכולים לחיות והרי גם טרפות האלה נתיסדו מפי חכמינו ז"ל ע"פ הטבע אשר הכירוה שמסיני לא נתקבל רק נקיבת הריאה בכלל וכהנה עוד רבות מלבד מה שכתבתי כבר במכתבי הראשון מנשתהה י"ב חדש ושיפורא גרים ובכזה ח"ו תהפך הקערה על פיה ויבטל רוב התורה כפי התנהגותה בכל תפוצות ישראל ואם תאמרו הלא לא לחנם בטלנו המציצה רק באשר שראינו שנתהו' סכנה על ידה בשיש חולי בפה המוצץ וכי אפשר לבדוק בכל פעם את פיו כשמוצץ על זה אשיב הלא החזקה היא אחת מהיסודות אשר כל התורה נשענת עליהן וסוקלין ושורפין על החזקות ולמה נדאג שמי שהוא בחזקת בריא וכשרות ע"י הבדיקה הראשונה שנתרע אח"כ ובפרט בדבר שאם נתרע אי אפשר להמוחזק שלא ידע בריעותא שלו וכי בשופטני עסקינן שיסכנו נפשות על חנם ובדבר שעבידא לאגלויי דבלא"ה לא משקרי בה אינשי. ולכן גם אנכי אסיים בדברי הרב דק"ק וויען נ"י קבלו האמת ממי שאמרו. כנלענ"ד הקטן יעקב.

שו"ת יהודה יעלה (מהר"י אסאד – תלמיד החת"ס) חלק א - יורה דעה סימן רנח

להשר הטפסר ואדון נכבד. הצדיק ידי"נ וחביבי. מו"ה צבי הירש לעהרן נ"י. בעיר אמסטארדאם ..ע"ד המציצה במצות מילה אשר בעו"ה קצת רועים רעים קשר רשעים רצו לבטל ולהפר ברית המציצה באמרם שאינו מגוף המצוה כ"א משום סכנה וזה באקלים החם אבל במדינת אלו אין שום סכנה במניעותה ואני בעניי בקנאי קנאת ד' צבאות כתבתי מאז באגרת הקנאות יום י"ב טבת תר"ה לפ"ק שנדפס באמש"ד נגד האספסף שהרעימו סוד וזה לשוני. לנצח יאבדו מבלי משים

כי הנה המציצה מפרק הדם והיא אב מלאכה ודוחה לשבת החמורה וליוה"כ. ואי לאו דמעכב המציצה לגוף המצוה לא היה דוחה שבת ויוה"כ ויו"ט. אלא ודאי כך ניתנה הלכה למשה מסיני מלבד טעם הסכנה כנאמר בגמרא.

ומכ"ש לדעת המורה בס"פ מ"ט משלישי שטעם המצוה במילה להשלים חסרון המדות להחליש זה האבר בשפיכת דמו דוקא וכמ"ש גם את בדם בריתך וכו' לפי"ז הכרח גדול הוא המציצה להמשיך הדם מכל גידי האברים שנקשרים בו בראש הגויה להחליש כח התאוה היתירה מכל הגוף ע"כ לשוני מאז. ...

...לכן נ"ל דלכאורה משמעות סוגי' זו הוא דאין המציצה מגוף המצוה חדא ממ"ש ר"פ האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברינן ליה ומ"ש דתלי' טעמא משום סכנה ות"ל אף בלא סכנה מעבירין ליה כיון דעבר אמצוה דאו' אלא ע"כ אי לאו דסכנה הוא לא מעבירין ליה משום דאינו מגוף המצוה. ועוד מקושית הש"ס עלי' פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא ומנ"ל דה"ט דמחללים עליה שבת משום סכנה הא י"ל משום דמגוף המצות מילה הוא דחי שבת וגם ממילא דאין קושי' על ר"פ פשיטא דאיהו קמ"ל הא דסכנה הוא ועוד משינוי' דש"ס דקמ"ל ר"פ אף דחבורי מיחבר אפ"ה שרי ומוצצין משום סכנה דומי' דאספלנית וכמון ות"ל דשרי משום מצוה מכל אלו משמע לכאורה דאין במציצה מצוה אלא יש סכנה במניעותה ואין מצוה בעשייתה.

אמנם כי דייקינן שפיר אדרבה מוכח איפכא והוא עפ"י הרגשתינו הנ"ל לשינוי' דש"ס להס"ד תקשי הא מוצצין דמתני' ה"ל זו ואצ"ל זו כנ"ל הא חדא. ועוד עדיפא קשיא למ"ד זו דם מיפקד פקיד וה"א דליכא סכנה במניעת המציצה וליכא איסור תורה וחילול שבת בעשייתה וגם מצוה ליכא בעשייתה א"כ למה תני ליה כלל במתני' ומוצצין מאי קמ"ל דשרי. ועוד קשיא לס"ד זו עדיפא כיון דתנא פתח במשנה עושין כל צורכי מילה בשבת וכו' ומוצצין וכו' והא אפילו את"ל דהא גופא קמ"ל מתני' דשרי בשבת אף שאינו מצוה ולא סכנה משום

דמיפקד פקיד אבל כיון דאין מצוה ואין סכנה הרי א"צ לעשותה כלל ואיך תני ליה בהדיא עושין כל צורכי מילה וכו' ומוצצין הרי אין זה צורכי מילה כלל וא"צ לעשותה אף בחול וצ"ע. אלא ע"כ מוכח להס"ד דהמציצה מגוף המצוה הוא גם זולת הסכנה וצורכי מילה קרי ליה מתני' והא גופא קמ"ל מתני' ומוצצין וכו' דפי' עושין כל וכו' תרתי משמע עושין וכו' חייב לעשות ומותר לעשות המציצה דומי' דמוהלין ופורעין ה"נ ומוצצין דה"פ בכולהו חייב לעשות ומותר לעשות כל אלו צורכי מילה בשבת וממילא גם להאמת דר"פ אשמעינן סכנה הוא ר"ל סכנה נמי הוא אבל בהא לא הדר ביה מהס"ד דמציצת /דמציצה/ מגוף המצוה נמי הוא. וארווח לן בזה לישב קושית תוס' במתני' /שבת/ דף קל"ג ע"א עושין כל צרכי מילה בשבת והא כבר תני הכי במשנה לעיל בס"פ מפנין וכו' ולענ"ד מתני' הכא קמ"ל הא דמוצצין ג"כ צורכי מילה מקרי ר"ל מגוף המצוה הוא מלבד טעם הסכנה כנ"ל ...

..... מיהת ביררנו יפה מוכח מש"ס ופוסקים דמציצה מלבד טעם הסכנה מגוף עיקר מצות מילה הוא כנ"ל. [וז"ל התיקונים תיקון ח"י דהכי סליק פ"ה לחושבן מילה וכו' וטעמא הוא דברית המעור וברית הלשון קשורים הם] ותדע עוד כמו דר"פ קמ"ל מוצצין דומיא דאספלנית משום סכנה הוא מדקתני במתני' גבי הדדי כפי' רש"י ה"נ ודאי אם מציעתא דומיא דסיפא ה"נ וכ"ש שהוא דומיא דרישא מוהלין ופורעין ומוצצין משום מצוה הוא ... ומה גם עפ"י הסוד המציצה בפה ודאי מצוה וחובה כמ"ש באשל אברהם ועץ החיים מצוה כ"ח דף ל"ד. וז"ל ס' התיקונים תיקון ל"ז עשה לך חרבות צורים וחרבא דקוב"ה י"ו פיפיות לקבל מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות שנכרתו עלי' וכו'.

וגם לפי טעם הסכנה נ"ל מוכח דאין שום חילוק מקום וזמן במציצה ..אלא ע"כ קים להו לגמרא דלא נשתנה בענין זה הטבע ואקלים ואף דהנסיון מעיד בזמנינו שאין סכנה בדבר. ודאי גם בזמן המשנה ובזמן ר"פ ובאותן האקלימים החמים נמי לא היה סכנה בשעתה ועל אתר כמו היום ובאקלים שלנו אבל משום סכנה דלאחר זמן חשו דקים להו לחז"ל כיון דאבר זה ראש הגויה וקשור הוא בכל הגידים אולי בסיבת דם הנעצר אחר שנתעורר לצאת ע"י המילה יבא עי"ז סכנה לאותו הנימול ברוב השנים אח"ז ועי' בישׁ"ש פרק כל הבשר סס' יו"ד גבי מים אחרונים בזה"ז כתב וז"ל ובפרט שכתב ר"י וז"ל אומר הרמב"ם אעפ"י שעכשיו אין לנו מלח סדומית יש מלח אחר כמלח סדומית ואם יעביר ידיו ע"ג עיניו יסמא את עיניו ע"כ והוא היה אב לכל הטבעים ע"כ נראה שאין להקל בהם כלל וכו' עכ"ל. וה"נ הרי הרמב"ם ובה"ג והרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים העתיקו הא דר"פ והרמב"ם הי' אב לכל הטבעים אין לזוז ממנו ועי' תשובת חתם סופר סי' ק"א מענין שינוי טבעי' ומכ"ש אחר שבארנו יפה באר היטיב דגם זולת הסכנה מצות בכך מדאורייתא מהלממ"ס גם בשבת בכל מקום ובכל זמן כאמור.

וז"ל אור החיים פ' תזריע ימול בשר ערלתו וכו' רמז הכתוב כי צריך לעשות ג' דברים במצות המילה מילה פריעה מציצה וכו' וצוה ד' למצוץ דם זה וכו' עי"ש.

.....

(מתוך מאמר של אלימלך וסטרייך): הייתה זו תנועת הרפורמה בגרמניה ובמדינות אחרות במרכז אירופה, שביקרה במישרין הוראות שהיו מקובלות על המסורת ההלכתית. בכנס הרפורמי שהתקיים בבראונשווייג בגרמניה בשנת 1844 היה אחד הנושאים שעלו על שולחן המבקרים הנוהג הרווח בברית המילה לבצע מציצה בפה. [5] בהחלטת הכנס נקבע כי אכן מכאן ואילך יבוצע טקס ברית המילה בלא הרכיב השלישי של ניקוז הדם.

תלמידי החת"ם סופר על הפסיקתו

שו"ת מהר"ם שיק (מבכירי תלמידי החת"ס ומגדולי הפוסקים במאה ה-19) יורה דעה סימן רמד

מ"מ כיון דמצינו דעל שינוי ערקתא דמסאני אמרו חכז"ל בסנהדרין דף ע"ד דצריך למסור נפש אנו רואין שאם מכוונים לבטל דברי התורה ולהפחית כבודה אפילו בענין דרבנן נוגע הדבר לכלל התורה והיום אומרים לו עשה כך ולמחר כך וחייב למסור נפשו וכ"ש כל התורה וא"כ גם אם רשעי הדור מכוונין לבטל דברי חכז"ל ג"כ הוא דבר שנוגע לכל התורה לחלל כבוד התורה

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן קנב

ולכאורה היה סתירה בדברי מרן שהביאו שמרן זצ"ל פסק דאם יעידו הרופאים דהספוג מועיל כמו המציצה בפה רשאין למצוץ גם בספוג, ואמאי. וצריך לומר דבספוג לא מיקרי נגד חזקה, ורוב שאינו נגד חזקה כתב המגן אברהם בסימן תל"ז [ס"ק ד'] דאין צריך לברר.

ובלאו הכי מעשה שהיה כך היה, דהמוהל בעיר מלוכה וויען היה מומחה גדול ונשוא פנים, והוא היה המוהל הראשון שנתחזק שם, והיה לו חולי המתדבק, שבכהאי גונא שיש להמוהל חולי המתדבק או נכפה וכיוצא באלו בוודאי זה מזיק, והיה קשה להעביר את המוהל המומחה הנ"ל, והתיר מרן הגאון זצ"ל בשעת הדחק שהיה קשה להעבירו, על כן התיר לעשות המציצה על ידי ספוג

הרב חיים הירש מנהיימר שו"ת עין הבדולח סי' י"ג

"אילו ידע רבנו הגדול שהפושעים והמתחדשים יבטלו מכל וכל את המציצה בודאי לא היה כותב זה כלל"

ספר: ברית כרותה לשפתיים (שדי חמד, חלק ט', מערכת מילה).

אף הרוצים לשנות מציצה בפה ולעשותה בכלי או בסמרטוטין, גם הם מודים שמימי עולם ומשנים קדמוניות הייתה המציצה בפה. והם הם שרוצים לחדש דבר מעתה ע"פ טענת חשש סכנה לפי דברי הרופאים. ואף אם היו כל הרופאים שבעולם שווים בדעה אחת לומר שיש סכנה בזמן הזה מה שלא היה בזמן הש"ס ושעל כן צריך לשנות עשייתה באופן אשר נאותה להם, מסופקני מאוד אם היינו רשאים לשנות. כי אחרי שהמתקנים כן לקדושים אשר בארץ, רוח ה' דיבר בקדשם וכל מעשיהם לשם שמיים, חלילה להעלות על הדעת אחת מני אלף שיהו נכשלים חס ושלום לתקן דבר שתהיה תקלה לדורות הבאים זרע זרעם, ואין הקב"ה מביא תקלה גדולה כזו ע"י הצדיקים עצמם... ודאי שאין לנו רשות לשנות זיז מהמנהג, וכבר כתבו דדיני וחוקי תורתינו הקדושה הן למעלה מן מהטבע ואין למו מכשול"

שו"ת דעת כהן (עניני יו"ד) סימן קמ

בענין המציצה : ראיתי בתורה מציון, חוברת ב' מש"ד סי' י"א, כתב אחד מרבני לונדון יע"א, ע"ד המתחדשים המבקשים לעקור את המציצה. והעולה מדבריו הוא להגין על המציצה מטעם שמביא ראיות שהיא מצוה בפ"ע, זולת ענין הסכנה שאמרו בגמ' עלי'. ולדעתי לא זו היא הדרך לברר כשמלה צדקת המציצה, ומכל שכן שאין דרך זה מספיק להשיב למי שלבו נוקפו, כי עיקר סברא זו היא מחודשת, ופשטם של דברי הגמ' ורוב הראשונים נוטה, שלא נאמרה המציצה בעיקרה כ"א מפני הסכנה. ע"כ אם נרצה להפריז על המדה ולגזור שיש בדבר מצוה בפ"ע, +ע' שהש"ר אל גינת אגוז שתי מצוות מילה ופריעה, וע' תנחומא פר' ראה י"ג, וזוהר ויחי רי"ח+ אף שאולי יש פנים לאמר כן, לא באלה נוכל לצאת לקראת נשק, לאלה אשר לבבם נוטה להיות מתאבי חדשות, ואולי עוד ימצאו מקום לסתור הראיות בדבר מחודש כזה, ואז יתפארו שידם רב להם. ואומר אני ע"ז כדברי הגאון רבינו סעדי' בפתיחת ספר

האמונות, שמסבות הכפירה, ר"ל, הוא ראותו מיחידים אחרים שדברו בטענות חלושות. ע"כ נראה לע"ד, שראוי לברר הדבר שאפי' כפשטא דגמרא, שאין הדבר כ"א משום סכנה, חלילה לנו לזוז מדברי חכמים. והנה זה לי איזה שנים, שהעירני כבוד מ"ח הגאון הגדול תפארת ישראל מוהר"ר אלי' דוד שליט"א, הגאבד"ק מיר יצ"ו, להשיב דבר בענין המציצה, וכתבתי אז דברים פשוטים ומעטים בזה. אמרתי עכשיו הגיע הזמן לשום אותם בשערי ציון...

לכאורה הי' נראה לתן פנים לדבריהם (של המערערים), כיון שהם אומרים שלפי הרפואה אינה סכנה כעת. והנה זה יוכל להיות על אחד משני פנים. בדרך אחד אין לדבריהם מקום, ואסור לנו לקבלם, והדרך השני יש לדון בו. היינו אם יאמרו שהמה מכירים בחכמתם, שאין שייך כלל במניעת המציצה סכנה בשום אופן, הנה דבריהם מוכחשים מחז"ל, שאמרו האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן לי', ואין אנו שומעים להם כלל, כדברי הרשב"א ביתרת שחיתה י"ב חודש, שכשבאים להכחיש דברי חז"ל אין נאמנותם כלום, ובודאי המה טועים במשפטם. אלא מה שיש לדון הוא אם אומרים, שלפי טבע האדם בימים האלו ובארצותינו נראה להם שאין המציצה מוכרחת כדי להסיר הסכנה, שלכאורה הי' ראוי לשמוע להם, שבזה אין הכחשה לדחז"ל, כי דבריהם ז"ל יתכן שלא אמרו כ"א לפי טבע הזמן אז, ועתה כשנשתנו הטבעים הי' מקום לחוש לדבריהם. אבל כ"ז אינו מועיל אלא אם נחליט שדברי הרופאים הם מוחזקים אצלנו כודאי, אבל באמת נראה שדבריהם בכלל אנו מחזיקים רק לספק, שגם בעצמם אי אפשר שיחזיקו דבריהם בתורת ודאי, שלפעמים יש שאחד וגם רבים מניחים יסוד מוסד בחכמת הרפואה, (וזה"ד בכל החכמות), ורבים מחליטים הדבר לדבר אמת, ואח"כ בא דור אחר וחקרה, שכל דבריהם מהבל המה, ומה שזה בונה זה סותר, ואין דבריהם כ"א באסמכתא ואומדנא. א"כ יש לכל דבריהם דין ספק, ומה שסומכין עליהם להקל באסורים, לענין יוה"כ ושבת, היינו משום דאפי' בספק נפשות ג"כ נתנו כל איסורי תורה להדחות, (בר מהני תלת). +וכן בחדושי חת"ס שבת פ"ו ובשו"ת חת"ס אבה"ע ח"ב ס' פ"ב ושם בס' ס"א.+ וא"כ בנ"ד, שחז"ל אמרו דבהעדר המציצה הוא סכנה, הרי הדבר עומד לנו בחזקת סכנה, ואפילו אם כל הרופאים אומרים שאינה סכנה אי אפשר להם להוציא הדבר מכלל ספק סכנה, וכיון שכל עיקר סמיכתנו על דבריהם אינה כ"א מטעם ספק אינו מועיל זה כ"א להקל באיסורים מטעם ספק נפשות, ולא להקל ע"פ דבריהם בסכנה. ע"כ אע"פ שיש חילול שבת במציצה, הדבר פשוט שאנו חייבים בה, שספק נפשות היא לעולם וכל ספק נפשות דוחה את השבת. .....

...ופשטם של דברי חז"ל (ב"ק פ"ה), ורפא ירפא מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, מורה כן, שעיקר הרפואה מצד חכמתה מסופקת היא, שאם הי' דבר ברור איך יעלה עה"ד שלא יהי' מחויב לרפאות, וכי אין עובר על לא תעמוד על דם רעך על כל צרה שבאה עליו אפי' מן השמים, וארי' בידי שמים הוא (כדאי' כתובות ד' למד /ל"/) ומ"מ הרי אנו מצווים להצילו... אלא שעיקר היסוד מפני שכל עיקרי הרפואה אינם מבוררים כ"כ ואין יודע בבירור אם אין הנחותיהם מסופקות, ע"כ הוצרך לנתינת רשות, שמ"מ אין דרך אחרת לפני בנ"א.

ודומה לזה העירני מומחה לאותו דבר העמית בתורה +ע' שבועות ל"+ הרב הגדול אביר הרופאים מו"ה מנחם מענדיל שליט"א ד"ר סערהיי מריגא, זה רבות בשנים. עכ"פ ליותר מרוב הם עצמם אין מחזיקים את דבריהם, וכולם מודים שהטעות מצויה בהם, א"כ אין זה מועיל כ"א באיסורין דאזלינן בת"ר. אבל בפ"נ הלא חיישינן ג"כ למיעוטא (כיומא ד' פ"ד), ורק כשא' אומר צריך ושנים אומרים א"צ אין מאכילין אותו (שם /יומא/ ד' פ"ג), משום דע"א בהכחשה לאו כלום הוא, ודבריו במקום שנים כאלו אינם, אבל כששנים אומרים צריך אפי' מאה אומרים א"צ מאכילין אותו, כמבואר שם, וטעמא התם לאו משום תרי כמאה, כמבואר בגמ', דלענין אומדנא ל"א הכי, אלא ודאי מפני שעכ"פ דברי שנים א"א לומר עליהם כמאן דליתא, ואתה צריך ללכת בתר רובא, ואין זה מועיל בפ"נ, דחיישינן למיעוטא, וכיון ששנים אומרים צריך הוחזקה ריעותא בפנינו, ואין כל דברי הרופאים שבעולם מועילים להוציא מידי הספק, כיון שכל החלטתם בכלל מסופקת היא. א"כ ק"ו אבי אביו של ק"ו במקום שחז"ל אומרים צריך, שהדבר עומד בחזקת ריעותא, וכ"ז שלא ידענו ברור שנשתנו הטבעים, בפרט זה, וזה אי אפשר לנו לידע בבירור, כיון שדברי הרופאים אינם כ"א ספק, ח"ו לסמוך על דבריהם להקל ראש בספק סכנה, ולנגוע בשפיכת דמים ח"ו..

והנה הרדב"ז כ' (הובא במ"א סי' תרי"ח) שאפי' רופא אומר שתזיק לו האכילה וחולה אומר צריך שומעים לחולה. והדבר יפלא לכאורה, שאפי' לפ"ד, שעיקר מה ששומעין לרופא הוא מפני הספק, ומשו"ה כשחולה אומר צריך, אע"פ שמה שלב יודע מרת נפשו אין זה ברור כ"כ, מ"מ מכריע משום ספק נפשות לחוש לו, אבל כשרופא אומר שיזיק לו, אפי' אם נחזיק הדבר לספק אכתי הוי ספק נפשות, ומאי חזית דסמכת אחולה, ולומר דסברת לב יודע היא סברא של ודאי, ודאי לא מסתברא כלל, ונראין הדברים שמתוך שדברי הרופאים מסופקים הם יותר טוב לסמוך על ספק של דברי החולה, דעכ"פ יש לו סמיכה משום לב יודע מ"נ. עכ"פ די לנו לראות מזה עד כמה אנו מחזיקים דברי הרופאים לספק, ושאין כדאי להקל במקום ספק סכנה על יסוד דבריהם.

...והנה עפ"ז לא שייך לומר, שמועילה נאמנות הרופאים אפי' באיסורים, כ"א בדבר שיש בו קום עשה, כגון שאמרו סם פלוני מועיל לחולי פלוני או דבר זה מזיק לחולי זה, שיש לומר שלבד שיקול הדעת נתברר ע"פ נסיון ודמי לקמיע, אבל בענין שוא"ת, כגונא דמציצה, שאומרים שאין מניעת המציצה מזקת, שדבר זה ודאי אי אפשר לברר ע"י שום נסיון, שהרי לא קבעו חז"ל דבר זה לומר שמניעת המציצה מזקת לכל תינוק, גם לא התנו שהסכנה תבא מיד, ואפי' אם ראו בחכמתם הקדושה ברוח אלקים אשר עליהם, שע"י מניעת המציצה יכול לבא לידי סכנה בכמה שנים אח"כ, ג"כ בכלל סכנה הוא, א"כ איך יתכן לומר שיודעים רופאי זמנינו ע"י נסיון, שאין סכנה בביטול מציצה. וכי מפני שיש ילדים שלא נמצצו והם קיימים, מי לידינו יתקע שלא יבאו לידי סכנה לימים הבאים, ומי יודע כמה מהם מתו ממחלות שהיתה עיקר סיבתם מניעת המציצה, אלא שהרופאים נתנו להם סיבות אחרות לפי הדומה. וכיון שדבר זה א"א לבררו ע"פ הנסיון א"כ אין זה מועיל אפי' להקל בענין איסור, ק"ו להקל ראש בסכנת נפשות, ומי ישמע להם להנהיג מנהג הפקר בדמם של ילדי ישראל, חלילה לעם ד'.

והנה אפי' אם היו אומרים רופאי הזמן, שבמציצה יש סכנה, כ"ז שלא יתברר לנו בחוש (מה שהוא נמנע), אז היה הדין נותן, שאם הי' טעם מציצה מפני המצוה, ולא הי' במניעתה חשש סכנה, הי' לנו לחוש שמא נשתנו הטבעים, אבל כיון שחז"ל אמרו שמניעת המציצה היא סכנה א"כ דברי חז"ל המה ודאים ודברי הרופאים ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ובפרט לפ"ד הרדב"ז, שאפי' הרופאים אומרים שיזיק שומעים לחולה, ומהניא סברת לב יודע מ"נ =מרת נפשו= להכריע מאמר הרופאים במקום שיש צד סכנה, על אחת כמה וכמה שמועילה חזקה זו של דברי חז"ל לחוש שמא יש עדיין הסכנה.

אלא שאין אנו צריכים לכל זה, שהרי אינם אומרים כלל, גם אי אפשר להם לומר, שבמציצה יש סכנה, שהרי ב"ה ילדי שלומי אמוני ישראל לרבבות כן ירבו, שמקיימים בהם מציצה, שלמים וקיימים הם תהלי"ת, אלא שהם מאיימים שאם יהי' המוצץ חולה יוכל להזיק לתינוק, ובודאי חובה לדקדק על המוצץ שיהי' אדם בריא, שלא נשמע עליו חשש שום חולי שמתדבק, אבל זו"ז =זולת זה= אפי' לדבריהם אין צד חששא, וא"כ איך נעזוב דרך סלולה ובטוחה מחז"ל להתחייב ח"ו בנפשות נקיים, חלילה לומר כדבר הזה אשר אין לו שחר....

שו"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן קמא

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, ג' אדר תרע"ד. ידי"נ הרב המופלג בתו"י מוהרי"מ זינגר שליט"א, שלו' וברכה.

קבל לפני ת"ח על אנשים במושבה שרוצים לבטל מציצה. וכבר נודע לכת"ר כמה הדבר חמור גם ע"פ נגלה, ויותר מזה ע"פ נסתר, וכבר צווחו ע"ז גדולי עולם. ולענין חשש מחלה, ח"ו, הסכמתי מכבר למצוץ ע"י שפופרת, וכן נוהגים פעה"ק ת"ו, וראוי שכת"ר ג"כ יכין לו שפופרת של זכוכית נקי', להשתמש בה ביחוד במקום שמקפידין או שיש לחוש לקפידא.

...הק' אברהם יצחק ה"ק.

שו"ת הר צבי יו"ד סימן ריד

מציצה ע"י שפופרת. זה רבות בשנים שנתעוררה השאלה אם המציצה צריכה שתהא דוקא בפה או דבכל דבר שמוצץ את הדם סגי. ורבו הדעות בזה יש מחמירין ויש מקילין.

ואעתיק מה שנדפס בספר תשובות רשב"ן שנדפס בשנת תרס לאחד מגדולי הונגריא, ושם בסימן קמ כותב בזה"ל אודות המציצה בפה כבר היה רעש בעולם עוד מלפני ששים שנה, ובעל החתם סופר והגאון ר"א האראוויץ בוויען התירו למצוץ בספוג, וכן היו גדולים הרבה שהקילו אפילו בלא ספוג ודי בסמי רפואה שנותנים הרופאים בזמנינו. אך היו כמה גדולים ובתוכם בעל מהר"ם שיק זצ"ל שהקפידו למצוץ דוקא בפה. ...הנה, גם בזמן הזה דשכיחי מחלות ע"י מציצה בפה, מאן דמיקל לעשות המציצה ע"י שפופרת של זכוכית לא משתבש אם עושה כן מפני שיש חשש, אבל המציצה ע"י שפופרת לאו כו"ע גמירי וצריך להתלמד אצל אומן כיצד לעשות המציצה באופן המועיל.

באור הלכה סימן שלא סעיף א

* ופורעין ומוצצין - עיין בתשו' בנין ציון סימן כ"ג וכ"ד דהמציצה דוקא בפה ולא ע"י דבר אחר שהמציאו הרופאים החדשים ובתשובת יד אליעזר סי' מתיר למצוץ בספוג דבדוקה דיותר טוב ממציצה בפה ואפילו בשבת יש להתיר בספוג ע"ש [פ"ת על או"ח]:

שו"ת ציץ אליעזר חלק יח סימן כד

א הנה לפענ"ד נראה ברור דהגה"צ הבעל משנ"ב ז"ל לא עיין בגופן של דברים בהספרים הנזכרים, והעתיק רק כפי שמובא מהם בספר פ"ת על או"ח שמציין אליו, והוחכה ברורה לכך שמכנה את הספר בשם יד אליעזר, כי כך הוא מכונה בפ"ת שם, ובאמת שם הספר הוא "יד אלעזר", הרב דווין וכמו כן לא מציין אפילו פרט הסימן אלא כותב סתם "סימן" בהשמטת פרטו, והיינו מפני שגם בפ"ת כתוב כן בהשמטת ציון פרטו. וציון הסימן ביד אלעזר הוא "סימן נ"ה".

ומעתה ניחא מה שבראשונה מציין למ"ש בזה בתשו' בנין ציון, ולאחרונה מוסיף לציין למ"ש בזה בתשו' יד אלעזר, ואלמלא היו לפניו בעת כתבו את דבריו הספרים הנזכרים נראה ברור דאז היה מציין בראשונה מדברי היד אלעזר ולאחר מיכן לדברי הבנין ציון כי הבנין ציון בסימן כ"ד שם בא כמשיב אמרים על דברי היד אלעזר ומשיג עליו בחריפות ובמיוחד על מה שמתיר בספוג אפילו בשבת

ג) ויתכן דההיתר בספוג בשבת יש לו מקום חיילא בהיכא דיש סכנה למצוץ בפה מחמת חולי מסוכנת מהלכת, או גזירת מלכות, שעל זה היא שהיתה הוראת שעה של הגאון החתם סופר ז"ל להתיר מציצה בספוג, המוזכרת בשו"ת יד אלעזר שם, כפי שהובא בירחון המאסף שנה ד' סימן ח' בשם הגאון ר' זלמן שפיצר ז"ל חתן הח"ס שהמדובר היה בחשש סכנה ע"י מציצה בפה למוהל או לילד מחמת חולי - צרפתי שהיתה שולטת אז בוויען, והיתה רק הוראת שעה יעו"ש.

ד) ולעצם דברי היד אלעזר שם לעשות ספוג תחליף למציצה בפה, כבר מחו ליה אמוחא רועי ישראל בדור הקודם, ובראשם תלמידי הח"ס ז"ל, ויצאו גדו במלחמת תנופה, אציין לדוגמא לדברי שו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סימן קנ"ב וחיו"ד סימן רמ"ד, ושו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סימן רנ"ח ושו"ת עין הבדולח (מאנהיימר אבד"ק אונגוואר). וזה האחרון הכביד וגבר ידו על היד אלעזר ובאוריי' דקא מרתחא ביה הוא מתבטא וכותב דהרב דוויען שהוא כעת בעלמא דקשוט בודאי כבר קיבל את הדין ע"ז ומיתתו היה כפרתו על שנתן יד לפושעים יעו"ש ביתר אריכות

נפש הרב, מאת הרב צבי שכטר, על הגרי"ד סולובייציק

ד] דעת רבנו היתה דבזה"ז אי"צ מציצה בכלל, וכדברי התפא"י למשניות. [ועי' שדי חמד באריכות מזה.]** וסיפר לנו היאך שפעם אחת רצה המוהל לעשות מציצה בפה, וביקש רבנו ממנו שלא יעשה, וכשהפציר המוהל בדבר, אי"ל רבנו שאילו היה אביו הגרמ"ס נוכח, לא היה מניחו כלל לעשות המציצה בפה בשום אופן, אבל אני מאוד סובלני, והיות שאתה מפציר כ"כ — אניחך. [וסיפר לנו הר"ר שרגא פייוול שיינפלד, שיחי', שעובדא זו היתה אצל הברית מילה של בנו, הר"ר יואל, שיחי'.]